

2. Kadylnykova, T., & Savkin, S. (2021). Increasing the efficiency of managing the financial results of market activities. *Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review»*. Vol. 1 (1), pp. 37-42.

3. Rybalchenko, L., Ryzhkov, Ed., & Ohrimenco, S. (2021). Modeling economic component of national security. Philosophy, economics and law review. *Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review»*. Vol. 1 (1), pp. 25-36.

4. Verkhoglyadova, N., Kononova, I., Morozova, Ye., Kubetska, O., & Kovalenko-Marchenkova, Ye. (2022). Management of structural changes in the system of economic formation of sustainable development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. No. 2, pp. 135-140.

5. Гарасим Ю. Антидемпінгове регулювання – загроза вільній торгівлі чи одна з умов її становлення? *Дослідження міжнародної економіки*. Вип. 2 (67), 2011. С. 193-200.

6. Макогон Ю., Жарнікова А. Міжнародна торговельна політика України в умовах глобалізації та військово-політичного протистояння на сході країни. *Економічний вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут*. № 14, 2017. С. 100-105.

7. Плахотна К. Митно-тарифне регулювання в умовах лібералізації торгівлі. *Економічний часопис – XXI*. Вип. 5 (6), 2012. С. 44-45.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-14>

ФОРМУВАННЯ СОЦІО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Валевський О. Л.

*доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу суспільних процесів
Національного інституту стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

Протягом усіх років державної незалежності у громадській свідомості відбувалося осмислення масштабних економічних та політичних змін у суспільстві й становлення ціннісної матриці світогляду українців. Процес формування соціокультурної ідентичності був складним і суперечливим. Деяким прошаркам населення було складно відмовитися від звичних для них ціннісних установок, що дісталися у спадок від радянських часів. Процесу національного самовизначення багато в чому заважали соціально-економічні

негарazzi та регіональні розбіжності, які роками штучно усугублялися політиками у власних електоральних інтересах.

Військове вторгнення росії стало поштовхом, який кардинальним чином сприяв зміцненню цінностей ідентичності, зокрема це стосується прихильності до євроінтеграційного вибору.

Зникли аргументи прибічників горезвісного євроазійського вектору. Широкі верстви населення наочно усвідомили нагальну необхідність євроінтеграції України. Як свідчать результати опитування громадської думки, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг», під час воєнної агресії значно збільшилася кількість прихильників вступу України до ЄС. Станом на березень 2022 р. безпрецедентно висока кількість респондентів – 91% висловили підтримку євроінтеграційного курсу [1].

Серед ознак, що вказують на суттєві трансформації в суспільній свідомості, зокрема можна вказати на зміни у ставленні громадян до радянського минулого. Результати опитування громадської думки вказують на кардинальне зниження кількості респондентів, які ностальгують за радянським минулим – з 46% у 2010 р. до 11% у 2022 р. Не жалкують за зниклим СРСР абсолютна більшість опитаних – 87%. Як відомо, цінності, що дісталися у спадок від радянської доби, тривалий час впливали на поведінкові установки населення, що було приводом для різного роду пропагандистських спекуляцій на предмет «спільного» історичного минулого. Як можна бачити, наразі цей ціннісно-смісловий спадок фактично подолано [2].

Аналогічні трансформації у громадській свідомості зафіксовані по результатам опитувань проведених Київським міжнародним інститутом соціології. Так, в грудні 2021 р. 58% респондентів відмітили, що хотіли б щоб Україна до 2030 року стала членом ЄС. У серпні 2022 р. таких було вже 92%. Відповідно, у грудні 2021 р. 48% респондентів висловилися за вступ України до НАТО, у серпні 2022 р. – 79% [3].

Зафіксовані тенденції вказують, що в суспільстві сформувалася більшість прихильників курсу євроінтеграції. Можна стверджувати, що в цілому відбувся історичний вибір громадян на користь плюралістичного суспільства, солідарних соціальних відносин, правової держави, тобто тих суспільно-державних цінностей, з якими пов'язується європейська спільнота.

Проте, існує чимало лакун у розумінні громадянами конкретних проблем, з якими доведеться мати справу на цьому шляху. Так, згідно даних КМІС 62% респондентів впевнені у тому, що Україна має відстоювати власні інтереси і не погоджуватися на висунуті вимоги під час євроінтеграції, навіть якщо через це доведеться відкласти набуття повноправного членства в ЄС. Натомість 31% серед опитаних погоджуються з тим, що Україна має схвалювати всі необхідні закони та виконувати всі вимоги ЄС заради якнайшвидшого вступу до ЄС [4].

В громадській свідомості користуються популярністю установки на користь сильного політичного лідера проти демократичних механізмів урядування та плюралізму. Такі базові цінності, на яких будується європейська спільнота, як верховенство права і дотримання прав людини ще стали домінуючими.

Зафіксовані у громадській свідомості ціннісні трансформації вказують на деструкцію багатьох ідеологем, що дісталися у спадок від минулого. Це дає підстави стверджувати про формування оновленої соціокультурної ідентичності громадян. Тому існує потреба законодавчого визначення напрямів гуманітарної та культурної роботи, спрямованої на підтримку нових тенденцій у формуванні ідентичності громадян і розвитку людського потенціалу.

На підставі зазначеного вище актуальним є звернення до законопроекту № 6341 від 23 листопада 2021 р. «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [5]. Схвалення цього законопроекту створить правові підвалини державної політики, спрямованої на формування ідентичності громадян, що є важливим напрямом гуманітарної політики в сучасних умовах.

Водночас під час доопрацювання цього документа необхідно внести зміни, спрямовані на забезпечення його системності та ефективності. Зокрема, необхідні доповнення, які визначатимуть значення євроінтеграційного курсу у формуванні ідентичності. Європейська Рада 24 червня 2022 р. надала Україні статус кандидата у члени ЄС. Це змушує забезпечити трансформацію українського законодавства, зокрема у гуманітарній сфері, згідно з нормами, прийнятими в Європейському Союзі. Тому в політиці формування національної та громадянської ідентичності мають бути імплементовані європейські цінності.

Європейські цінності мають стати невід'ємними складовими української ідентичності. У зазначений законопроект необхідно внести доповнення, які були б спрямовані на імплементацію правових актів ЄС, де визначаються гуманітарні та суспільні цінності, на яких базується ЄС. Зокрема, це ст. 2 Лісабонського договору та Хартія основних прав Європейського Союзу, у яких визначаються такі універсальні європейські цінності як свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини [6].

Пріоритетним завданням державної політики формування ідентичності має стати поєднання універсальних європейських цінностей із національними, що вже визначені у законопроекті (соборність, самобутність, воля, гідність). Таке поєднання сприятиме гармонійній інтеграції національної політики формування ідентичності із загальноєвропейським історичним, культурним та правовим контекстом.

Фактор величезної підтримки євроінтеграційного курсу означає, що у свідомості широких верств населення ствердився образ майбутнього,

який пов'язується із комплексом європейських цінностей та форм організації суспільного життя. Тож, перед політичним класом та управлінським істеблішментом стоять завдання збереження ціннісного консолідаційного потенціалу українського соціуму і, водночас, забезпечення динаміки економічного розвитку та соціальної гармонії.

Набуття Україною статусу кандидата у члени ЄС ставить на порядок денний завдання оновлення стратегічного дизайну державної політики. Невід'ємними складовими цього процесу мають стати завдання зміцнення ціннісних структур ідентичності українського народу.

Література:

1. Сьоме загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (30–31 березня 2022). Соціологічна група «Рейтинг», 05.04.2022. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/sedmoy_obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voynu_30-31_marta_2022.html

2. Десяте загальнонаціональне опитування: ідеологічні маркери війни. 27 квітня 2022 року. Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyatyu_obschenacionalnyu_opros_ideologicheskie_markery_voynu_27_aprelya_2022.html

3. Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України. Київський міжнародний інститут соціології. 20 вересня 2022 р. URL: https://kiis.com.ua/materials/pr/20220920_o/August%202022_wartime%20survey%20Public%20fin%20UKR.pdf

4. Чи має Україна виконувати всі вимоги ЄС для якнайшвидшого вступу. Київський міжнародний інститут соціології, липень 2022 р. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1126&page=4>

5. Проект Закону про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності № 6341 від 23.11.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73263

6. Treaty of Lisbon. Amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, 13 December 2007 (2007/C 306/01). Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=FI>

7. Charter of fundamental rights of the European Union (2000/C 364/01). *Official Journal of the European Communities*. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf